

↑ טקס האוטון. האם מניחה את רגלי בנה על הקרקע בפעם הראשונה. עד האוטון התינוק נחשב לישות התלויה בין עולם האלים לעולם בני האדם

מהאלים באת

תושבי האי באלי שבאינדונזיה מקיימים בקפדנות את טקסי המעבר המסורתיים - מקבורת השליה ועד שרפת העצמות. יותרם יעקבסון נכח בארבעה מהטקסים, וגילה למה לתינוקות באלינזים אין שם בחודשי חייהם הראשונים ומדוע טקס הלוויה נערך לעתים שנים לאחר המוות

כתב וצילם: יותרם יעקבסון

ואל האלים תשוב

בעוד אשתו שוכבת במיטתה ומתאוששת מה־לידה, מיהר האב הצעיר לביתו כשהוא אווז בידיו, שמורה מכל משמר, צנצנת המכילה את הארי־ארי (ari-ari), השליה של בנו. בעזרת אמו רחץ את השליה על כל קפליה במים שהוכנו מראש, מתוך בליים בכורכום ומבושמים בפרחים, והניח אותה בתוך אגוז קוקוס צהוב חצוי לשניים עם פרחים ומטבעות המשמשים לפולחן. שני חצאי הקוקוס הודקו יחדיו ונעטפו בבד לבן שנקשר בסיב צמחי. בור נחפר מימין לכניסה לבית, והאגוז הונח אחר כבוד בתחתיתו ונקבר. קרובים הגיחו אבן שחורה מעל המקום ושתלו שיח קוצני כדי להגן עליו מפני בעלי חיים. מנחות של קטורת, פרחים ומזון הונחו סמוך למקום הקבורה. אילו היתה זו שלייה של בת, היתה מתקיימת אותה ההתנהלות בדיוק, אבל הבור היה נחפר משמאל לפתח הבית. בכך הושלם הטקס הראשון לכבוד הארי־ארי, שאמנם מתה בעולם הגלוי לעין (המכונה Sekala), אבל היא מור־סיפה לחיות בעולם האלים והשדים הסמוי והנסתר (המכונה Niskala).

לידה | ארבעה אחים לכל אדם

באלי (Bali) הוא אחד מאלפי האיים (יש מע־ריכים 18 אלף ויותר) המרכיבים את אינדונזיה. אף שבאינדונזיה יש רוב מוסלמי, בבאלי רוב התושבים מאמינים בהינדואיזם, שהגיע לאי כשביית המלוכה של מג'פאהיט (Majapahit), הממלכה שהתקיימה במזרח האי הסמוך, ג'אווה (Jawa), עבר לבאלי במאה ה־16. ההינדואיזם בבאלי בא לידי ביטוי בין השאר בגינוני טקס למיניהם, במיתולוגיה ענפה ובמושגים סנסקריטיים, אבל לאמונה נוספים מא־פיינים מקומיים, הכוללים למשל אמונה בחלוקה דיכוטומית של היקום לטוב ולרע שיש לאזן ביניהם, ויש להם ביטויים אמנותיים וחזותיים רבים.

על פי אמונתם של תושבי באלי, השליה, שנקברת בכבוד כה רב אחרי הלידה, היא אחת מהקנדה אמפת (Kanda Ampat) – ארבעת האחים או ארבע האחיות שיש לכל אדם. האחרים הם מי השפיר, הדם והשכבה השומנית העוטפת את התינוק ברחם. ארבעת האחים מלווים את האדם מהזמן שלפני לידתו ועד לאחר מותו. מקובל לשרטט סכמה שלפיה במהלך הלידה "צועדים" מי השפיר לפני התינוק, הדם והשכבה השומנית מלווים אותו מימין ומשמאל, והשליה דוחפת מאחור. כך התינוק עטוף מכל צדדיו בקרובים מגוונים, הנתפסים בראייה מ־קרוקוסמית גם כארבעת הכיוונים של העולם, כש־בתווך שביניהם נוצר ומתהווה עולם חדש. האחים יכולים להגן על האדם מפני מחלות, להרחיק רוחות רעות ולהבטיח את בריאותו, הצלחתו ואושרו. הם

מבטיחים שהתינוק יתפתח למבוגר חזק, ובבגרותו הם מסייעים לו בענייני פרנסה ובהגנה מפני אויבים, בפרט בלילה. לבסוף הם מלווים את נשמתו של האדם לשמים, כדי להיות מליצי יושר על הקארמה הטובה שצבר בחייו.

ואולם הקנדה אמפת עושים זאת רק כל עוד האדם עצמו נוהג בהם בכבוד הראוי. אם הוא מזלזל בהם ולא מקדיש להם את תשומת הלב הנדרשת, הם יביאו אסונות על אחיהם הצעיר או אחותם הצעירה. כבר במהלך ההיריון עורכים ההורים טקסים שנועדו להבטיח היריון תקין ולידה בטוחה, ובמהלכם מוצגת תיבה מהודרת המסמלת את הקנדה אמפת, ובה מיני חומרים המפיצים ריחות טובים. אחרי הלידה האם מציעה לאחים כמה טיפות חלב בכל פעם שהיא מיניקה. את טיפות החלב היא מזליפה על מקום קבורתה של השליה. לאחר רחצת התינוק היא יוצקת את המים שבהם נשטף על האבן שהונחה על המקום. יחס הכבוד לקנדה אמפת נמשך גם בבגרות. "כשאני הולך לישון אני מברך אישית את כל אחד מהקנדה אמפת בברכת לילה טוב", סיפר לי מכר באלינזי, חבר מועצה בתאגיד של עשרה כפרים, שעמו טיילתי. "כשאני קם בבוקר אני מודה לכל אחד מהם אישית על ששמר עלי בלילה".

השליה היא היחידה מארבעת הקנדה אמפת שאפשר לאסוף אחרי הלידה, ולכן היא החשובה ביותר, אבל הסגידה לה במקום קבורתה ובכל מקום אחר מופנית באותה מידה גם אל שלושת האחים האחרים. "על פי המסורת הבאלינזית, האל הגדול הנחה ארבעה מהאלים שברא ללוות את האנשים בכל אשר ילכו ולתת להם כל מה שיבקשו, טוב או רע. האנשים הראשונים ביקשו מארבעת האלים ללוות אותם ולהגן עליהם מפני הרוע, כדי שהוא ייכחד, ועל כך אמונים גלגוליהם של האלים האלה עד היום, כל עוד מרצים אותם", הסבירו לי.

הקנדה אמפת זוכים למקום של כבוד במסגרת טקסי מעבר, שהם מסורת מפותחת במיוחד בבאלי. באלינזי עובר במהלך חייו כ-12 טקסי מעבר, שמועדם ואופן ביצועם שונים במסורות השונות המתקיימות באי, למרות היותו אי קטן. בשעה שבחלקים נרחבים בעולם טקסי מעבר נערכים היום באופן סמלי בלבד, בבאלי המסורת נשמרת בשיא ססגוניותה עד ימינו.

ילדות | כבר לא אל

כוחן שהוזמן במיוחד לרגל האירוע ישב על בימה מוגבהת בשולי חצר המקדש, דקלם מנטרות והזה מים קדושים לכל עבר. בני משפחת התינוק, כולם לבושים בבגדי חג, כרעו ברך לפני המקדש והתפללו. על הפאבליון שמול הכניסה לבית המגורים הונחו

מנחות רבות, בהן איבריו של ברווז משופדים על קיסמים שננעצו באגוז קוקוס. התינוק נישא על ידי ההורים, המקפידים שכף רגלו לא תיגע בקרקע. זה היה יום האוטון (Oton), שבו לפי האמונה יהפוך התינוק מאל לאדם. את האוטון מציינים במלאת לתינוק 210 ימים (שישה חודשים, שבכל אחד 35 יום), שנה תמימה על פי לוח השנה המקומי, התואם את מחזור גידול האורז (לפי מסורות אחרות באי הטקס מתקיים כשהתינוק בן 105 ימים, שלושה חודשים מקומיים). עד האוטון התינוק נחשב לישות התלויה בין עולם האלים לעולם בני האדם. לכן אסור לתת לו שם ואסור להניח אותו על הקרקע, הנחשבת ארצית וטמאה, שער לעולם השדים. תינוק שמת לפני טקס האוטון, כך מאמינים הבאלינזים, הוא גלגול של אדם שבגלגולו הקודם הגיע למעלה תבונית הקרובה למוקשא (moksa, הארה), ונפשו לא תתגלגל שוב בגוף.

"בתור מי שרק לאחרונה ירד מעולם האלים, היחס לתינוק הוא כמו לאל. ליחס דומה זוכים הזקנים, שעתידיים להגיע בתוך זמן קצר אל עולם האלים", סיפרו לי מארחי. מגיל 210 ימים התינוק נחשב בן תמותה לכל דבר, ובטקס מאחלים לו חיים ארוכים, מלאים וממצים. במהלך טקס האוטון נותן הכוהן לתינוק שם, ולראשונה נגזז שערו.

בתום התפילות שנערכו ברחבת המקדש המשיך פחתי צעדו ההורים בעקבות הכוהן אל עבר שולחן מנחות שהוצב בחזית בית המגורים. בני המשפחה התגודדו סביבם. למרות הניסיון לשמור על ארשת שלווה, ההתרגשות ניכרה בהם. האם גהרה מעל

גיד טקס האוטון. לפני הנחת רגלי התינוק על הקרקע ההורים נושאים את העולל בזרועותיהם ומקיפים שלא ייגע בקרקע → תפילה משפחתית במהלך טקס האוטון

האירוע היתה קבוצת נערים ונערות לבושים בהידור רב ובאחידות. הנערות התהדרו באיפור כבד על פניהן, בתכשיטים גדולים, בציפורניים מטופחות ובתסרוקות מסוגננות שפרחי זהב נשזרו בהן. כולם התכנסו לטקס מפנדס (Mapandes), שיוף הניבים, אחד מטקסי המעבר החשובים ביותר של הבאליני־זים, שבו משייפים את הניבים העליונים ואת ארבע השיניים החותכות שביניהם, כך שיצרו קו אחיד. הבאלינזים סולדים מהתנהגות גסה, מהופעה גסה ומתחושות גסות. המילה הבאלינזית ל"גס" היא קסר (kasar), והיא מזוהה עם "רע" ואפילו "מרושע". ההפך מקסר הוא אלוס (alus), שפירושו מעודן, אצילי ונשגב. בני האדם נמצאים בתווך שבין עולם האלים לעולם השדים ובין הקסר לאלוס, ומוטלת עליהם החובה להיעשות מעודנים יותר ולדבוק באלים. בעלי חיים, למעט הפרה, נחשבים גסים, ולכן לא מרעיפים עליהם גינוני חיבה, וכל התנהגות שמזכירה התנהגות חייתית נחשבת בזויה ולא ראויה. אפילו פעולת האכילה נתפסת כדבר חייתי, ולכן היא נעשית באיפוק רב. ניבים מחודדים, כסממן חייתי מובהק, מסמלים חוסר תרבותיות וגסות, והם מסממני הקסר הבולטים בגופו של אדם. שיוף השיניים נחשב להתאמה קטנה של

קערת מים קטנה שהושקעו בה ביצה, צלמית של דג ותכשיטי כסף וזהב שאמורים לסמל את הצלחתו החומרית של התינוק. היא טבלה את ידי התינוק בקערה, הזתה ממימיה על ראשו וביקשה בשבילו את כל הטוב שבעולם. אחר כך הונחו על לשונו מאכלים בטעמים שונים, מלוח, חמוץ, מתוק וחרירף, כדי לה־רגיל אותו לעולם החושים הארצי שבו יחיה מעתה. הטקס הגיע לשיאו כשהכוהן ניגש אל פתח הבית. סמוך למקום קבורת הארי־ארי הוא כרע ברך, פיזר אבקת סיד לבנה בצורת מעגל קטן, המסמל לוטוס (סמל טהרה) וצב (סמל למסד העולם), והניח עליה מחרוזת מטבעות טקסיים. על פי הנחיותיו הניחה האם את כפות רגליו הזעירות של בנה בתחומי המע־גל. היא חזרה על הפעולה ארבע פעמים כשהיא פונה צפונה, דרומה, מזרחה ומערבה. האל שנולד מרחמה הפך לאדם.

בגרות | משייפים את הניבים

המון גדול התכנס בחצר שהשתרעה בין כמה מתחמי מגורים. מנחות רבות של מקלעות כפות קוקוס, פירות ומאכלים נערמו תחת פאבליון גדול שמתחתיו ניצבה מיטה רחבה מוגבהת. במוקד

↑ טקס המפנדס. המשתתפים עמדו בחצי גורן כשכפות ידיהם מושטות לפנים ונשים אחדות הניחו מנחות בידיהם ← הכוהן ממית באופן סמלי את שיני הנערים לקראת השיוף שלהן. בגמר הטקס יקים אותן לתחייה ← במהלך הטקס משויפות שש השיניים העליונות, המסמלות שש תכונות רעות המכונות "ששת האיבים"

הגוף, המשמש משכן זמני לנפש, לעולם נעלה יותר. שש השיניים המשויפות מסמלות את ההתנערות מהסד ריפו (Sad Ripu) – שש תכונות רעות המכונות "ששת האויבים", בהן תשוקה, תאוות בצע וכעס. מי שניביו שויפו נחשב מיד יפה יותר.

בשל החשיבות של שיוף השיניים נהוג לקיים את הטקס בפאר רב, ומוזמנים אליו אורחים מחוץ לעיר הזוכים לאירוח ממושך. גם אבות המשפחה המתים מוזמנים לחגיגה באמצעות הצעת מנחות, והם מתבקשים לתת מתמיכתם ומכוחם. משייף שיניים בן המעמד הגבוה, לעתים כוהן אפילו, מוזמן כדי להשיג על אופן התנהלות הטקס.

המשתתפים, שהיו לבושים בבגדים חדשים ומהודרים, עמדו בחצי גורן כשכפות ידיהם מושטות לפנים. נשים אחדות הניחו על כפות ידיהם ובין אצבעות ידיהם ורגליהם מטבעות טקסיים, פרחים ושאר מנחות, ואחר כך הסירו אותם ברוב טקס. בדרך סמלית זו טיהרו אותם והכינו אותם לטקס. המתבגרים נכנסו לחדר נפרד וזומנו ממנו זוגות-זוגות – לעתים זוגות מעורבים, לעתים לא. בכל פעם קדו הנערים והנערות שנכנסו לחדר, חלצו את נעליהם, עלו שניהם על המיטה והצמידו את כפות ידיהם מול הכוהן. מים קדושים הוזו עליהם והם נשכבו על גבם. בני משפחה מיהרו לכסות את גופם בשמיכה והצטופפו סביבם כדי להגן עליהם מכל רע. הכוהן נטל פטיש קטן ואזמל והכה על שיניהם העליונות של הנערים. "הכוהן ממית באופן סמלי את שיני האדם לקראת השיוף שלהן", הסביר לי. "תיכף הוא יאמר את המנטרה. זה רגע של חולשה, שבו אויבים יכולים לפגוע בהם, ולכן מי שמשייפים את שיניו נזקק לכל התמיכה האפשרית. אחרי שייסיים את השיוף הוא ישיב את השיניים לחיים בהגיית מנטרה נוספת".

הכוהן, שהחזיק טבעת זהב בידו, שרטט בתנועות סמליות את סמל האנג (ang) על ניב ימין ואת האה (ah) על ניב שמאל, המסמלים את הזכר והנקבה, האם והאב. קנה סוכר הונח בין לסתותיהם של הנערים כדי שלא יסגרו את פיהם במהלך השיוף. יישור השיניים נעשה בעזרת שופין מתכת דק. אחרי השיוף השיב הכוהן את השיניים לחיים. בני המשפחה מיהרו להציע לנער או לנערה לשטוף את הפה בתערובת של מים, דבש ותבלינים, המקלה מעט את הרגישות שיחשו בו בימים הקרובים. לאחר שטיפת הפה ירקו את הנוזל לאגוז קוקוס, שייקבר למרגלות ההיכל החשוב ביותר במקדש המשפחתי, בדרך כלל היכל האבות, ויבטיח הגנה תמידית על האדם. החגיגה ממשיכה, אבל לפני שימשיכו בה נדרשו הנערים והנערות שעבדו את הטקס להחליף בגדים. אדם אינו יכול להמשיך ולחגוג באותם בגדים שבהם "מת".

קבורה | מתייעצים עם המתים

מנעימים את זמנם במוזיקה ורקדנים עורכים לכבוד דם מופעים. ואולם במשפחות שמשאביהן מוגבלים חולפות לעתים שנים רבות עד שנאסף סכום הכסף הנדרש להוצאות הלוויה. במקרים כאלה קוברים את המתים בבית הקברות ומוציאים את השלדים ביום השרפה.

כדי לקבוע את מועד השרפה מבקרים בני משפחתו של המת אצל מתקשר, המכונה בליאן (Balian), והוא משוחח עם רוח המת ומברר אם היא מוכנה ללוויה. במקרה של לווייה משותפת, הבליאן מברר אם המת מסכים למועד שקבעה הבנג'ר (Banjar), מועצת הכפר. אדם שהתלווה לאמו ולאחיה לביקור אצל הבליאן, שבו ביקשו לברר את מועד השרפה המתאים לגופות הוריהם, סיפר לי עד כמה היה ספקן ביחס לבליאן ועד כמה שב ממנו מלא השתאות ואמונה. לדבריו הם בחרו במתכוון שמאן שמתגורר בצדו האחר של האי, אדם שאינו מכיר איש ממשפחתם או מקרוביהם ולא יהיה מושפע מידע קודם. "כשהגענו לבליאן הצענו לו מנחות. הוא נטל חלוקי נחל וערם אותם לפירמידה קטנה. כשהניח את האבן האחרונה במקומה, נכנס לטרנס ואמר, 'באתם לבקש את הוריקם'. קולו השתנה והוא פנה אלינו בקולו של הסב וסיפר לנו הרבה פרטים

ההכנות למסע הלוויה נמשכו ימים רבים, ובמהלך כם הוקם ארון בדמות פר שחור ומגדל. לאחר שהוקמו המבנים גזרו בני המשפחה בדים וניירות והדביקו אותם בקפדנות על השלדים, שכבה על גבי שכבה. להבדיל מחייהם היומיומיים, כאן לא חוסכים בדבר. בבתים רבים בכפר נערכו הכנות דומות לקראת היום שנקבע להוצאת עצמות המתים מקברם ושרפת השרידים, מכיוון שלוויות משותפות מאפשרות לחסוך בהוצאות. "בבאלי מאמינים שכשהנפש מתחברת אל האבות הקדומים יש לה כוח אדיר לעזור או לפגוע", הסבירו לי מכרים. "לוויה זולה נחשבת פגיעה גדולה ברוח המת, וגם תפגע ביוקרתה של המשפחה. על כל משפחה לערוך את הלוויה המכובדת ביותר שביכולתה, ואף למעלה מיכולתה. הלוויה צריכה להיות ממושכת ומפוארת ככל האפשר".

רק משפחות שיש להן די ממון לקיים את טקס הלוויה במלואו יכולות להרשות לעצמן לשרוף את המת מיד, כלומר כעבור כמה ימים. כשמדובר בכוהנים או בבני משפחת המלוכה, הגופות משורפות במשך ימים אלה בהליך יקר ביותר ומונחות בפאבליון בבית המשפחה. מנחות טריות מוצעות למתים מדי יום וכוהן עורך לצדם טקסים. נגנים

↑ הגופה או שרידיה נשרפים בתוך ארון דמוי בעל חיים. הצלם נישא על ידי גברי הקהילה כשעליו רוכב נער צעיר, קרוב של המת ← אישה נושאת מנחה לכבוד המת במהלך לווייה של בן משפחה ← קרובי המשפחה מחזיקים את תמונת המת. במהלך הלוויה לעתים מוצבת התמונה על המגדל שבו מונחים השרידים

כמוסים על המשפחה. 'יש לי 16 ילדים', אמר, מנה את שמות אחיה של אמי אחד-אחד, נקב בשמות בני ובנות הזוג וציין היכן הם גרים. אמא והדודים התחילו לבכות מהתרגשות. הרוח ביקשה סיגריה, ומיהרתי להציע לה מרלבורו שהיתה לי בכיס, אבל הרוח של סבא סירבה וביקשה את הסיגריה שלה. הדוד ידע באיזו סיגריה מדובר. הוא רץ לחנות סמוכה, קנה סיגריה מהסוג הישן, והרוח התרצתה. בהמשך אמר סבא אילו מנחות הוא רוצה וביקש שנמסור הודעות מסוימות לכל מיני אנשים. יחד עם סבא הוסכם שנוכל לצרף את ההלוויה המשפחתית להלוויה הכללית שהבננו עורכת".

שרפה | בחזרה אל האלים

בבוקר יום השרפה הצטרפתי אל חבורת גברים שצעדה, אתי חפירה על כתפיהם, אל בית הקברות שמדרום לכפרם. קורות עץ נעוצות בקרקע סימנו את המקומות שבהם נמצאו הקברים, והם החלו לחפור כדי לחשוף את עצמות קרוביהם ולהוציאן. גשם קל ירד והגביר עוד את הלחות. טיפות מים זלגו משמים וטיפות זיעה החליקו במורד הגב. את העצמות מוציא מהקבר גבר, קרוב מדרגה ראשונה של הנפטר: אב, בן, אח, דוד. אחרי שאספו את העצמות שטפו אותן ועטפו אותן בבד לבן. מכיוון שהעצמות טומאו במגען עם הקרקע, במסע ההלוויה נושאים אותן ארבעה מקרוביו של המת, המסמלים את הקנדה אמפת - ארבעת האחים שעמם נולד.

בראש מסע הלוויה הובל ארון הקבורה בצורת הפר השחור. בדרך כלל כשהנפטר הוא בן למעמד גבוה תהיה לארון צורת פר (שצבעו שחור), כמו בלוויה שבה נכחתי, או פרה (שצבעה צהוב). בקרב המעמדות הנמוכים יהיה הארון בצורת אריה, אייל, טיגריס או דג-פיל, חיה הלקוחה מהמיתולוגיה. האמנים הבאלינזים בונים את החיה לפרטי פרטיה, ומדגישים אפילו את איברי המין.

אחרי הארון הובל מגדל שנישא לגובה של כמה מטרים. המגדל מסמל את היקום, ובכך קושר את המת עם הקוסמוס. בתחתיתו נמצאה צלמית צב, המסמלת את מסד העולם, ועליה נכרכו שני נחשים גדולים המסמלים את צרכיו החומריים של האדם: ביטחון ומזון, ביגוד ומחסה. במהלך הלוויה כוהן מוסמך הורג את הנחשים באופן סמלי על ידי פגיון טקסי שחודו עטוף פרחים, ומסמל בכך את שחרור הנפש מצרכיה הארציים ומחטאיה. הבאלינזים מאמינים שהצב והנחשים חיים בעולם התחתון, ולכן הם נמצאים בתחתית המגדל. עולם בני האדם מיוצג בגוף המגדל המעוטר בדוגמת הרים ויערות. ברומו של המגדל נמצאת מעין פגודה זעירה המייצגת את העולם העליון, השייך לאלים. במגדל מונח צלם קטן

↓ שרפת צלמי
בעלי החיים
המכילים את שרידי
המתים. זה שיאו
של טקס הלוויה

המסמל את הגופה, או – במקרים המעטים שבהם השרפה נערכת מיד לאחר המוות – הגופה עצמה. על מדרגה בצדו הימני של המגדל ניצב הכוהן, ומצד שמאל של המגדל עומד מנהיג הבנג'ר או אדם מכובד אחר מהקהילה. אל חלקו האחורי של המגדל נקשרת יריעת בד לבן שנועדה לסמל את הגבול בין עולם האלים לעולם בני האדם. תחתיה צעדו נשים רבות, כולן לבושות בהידור, בידיהן ועל ראשן מנחות למת. בניגוד למגדל, הנישא בזהירות וביציבות, ארון הקבורה טולטל בפראות, ועל גבו של הפר, כמקובל בלוויית הללו, ישב נער צעיר, קרוב של המת. כדי שלא ייפול היה עליו להדק את רגליו לגוף הפר ולחבק את צווארו. כמה פעמים עצרו הגברים את מסע הלוויה וחגו בריצה מהירה סביב אותה נקודה, כשארון הקבורה נישא על כתפיהם. "הסיבוב נועד לבלבל את הרוחות הרעות ולגרום לנשמת המת לשכוח את הדרך חזרה אל בית המשפחה, כדי שלא ישוב להטריד את היושבים בו", הסבירו לי.

בזה אחר זה נקבצו ובאו מסעות לוויה שונים שהגיעו מרחבי הכפר. כל תהלוכה התהדרה בארון קבורה בצורת בעל חיים ובמגדל לוויה משלה. מקום השרפה נמצא בדרום הכפר (בבאלי הדרום הוא כיוון יחסי ולא מוחלט, ומשמעותו – הכי קרוב לים). כשהגיעו מסעות הלוויה לאתר השרפה, שחררו הנערים שרכבו על צלמי ארונות הקבורה שתי תרנגולות. הן מסמלות את הנפש הפורחת לה, והכיוון שאליו הן בורחות אמור להצביע על מידת הברכה שיש באירוע. היום נהוג להשליך את התרנגולות לעבר לב האי, הנחשב לכיוון טוב.

באתר השרפה מגישים קרובי הנפטר למת בדי סרוג ושאיר פרטי לבוש, בהתאם למינו. לצד צלם החיה מניחים ציור של בהימה (Bhima), אחד מגיבורי המהאבהרטה, האפוס ההינדואי הארוך ביותר, העוסק בין השאר בארעיות הקיום האנושי ובאחרית גאולתו. העצמות והמנחות מוכנסות פנימה בזהירות, והכוהן מזה עליהם מים קדושים. אז מבעירים את הצלם המכיל בקרבו את שרידי המת. בני המשפחה נותרים במקום עד לדעיכת הלהבות. במהלך כל האירוע כמעט לא הבחנתי בגינוני צער. ייתכן שהסיבה היא שרבים מהנשרפים הלכו לערלם למשנים רבות קודם לכן, וקרוביהם כבר התרגלו לחסרונם, ואולי הדבר נובע מכך שבעיני הבאלינזים האיחוד בין הנשמה ובין האלים הוא מאורע שמח. יתרה מזו, "בכי ועצבות עלולים למונע את מסעה התקין של הנפש אל עולם האלים", הסבירו לי מכרי. ליד אחד מארונות הקבורה הבחנתי בכל זאת בצער שפוף על פני רבים מבני המשפחה. היתר שמרו על חרישיות. "הבן היה נהג ונהרג בתאונה לפני כמה ימים", הוסבר לי בשקט.

לאחר שהטקס נגמר אומר הכוהן מנטרות ומצלצל בפעמון. זה האות ליציאתה של תהלוכה סגונית הנושאת את האפר אל הים. בעבר, אם הים היה רחוק, הושלך האפר לנחל. היום נוסעים לפעמים לים במכונית. כשהאפר מפוזר בין הגלים הרוחשים, מאמינים הבאלינזים, חמשת האלמנטים שמהם מורכב הגוף (אדמה, מים, אש, אוויר ואתר – האלמנט הקוסמי) יוחזרו במלואם ליקום, החטאים ישקעו במצולות והנפש המטוהרת תעלה לשמים ותזכה לגלגול טוב יותר כשתשוב מעולם האלים ותהלך שוב על פני האדמה. ☉

יֹתָם יַעֲקֹבֶסוֹן – חבר מערכת "מסע אחר", מורה דרך בארץ ולאורך נתיבי הסחר הקדומים באסיה. מלמד ומרצה במוסדות שונים, כותב ומצלם
Yotam.jac@gmail.com

